

मंत्रालयीन विभाग / कार्यालये घांच्या
आस्थापनेवरील पदांच्या विभागीय परीक्षा.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग,
शासन परिपत्रक क्रमांक : संकीर्ण-१०९६/८५७/९६/९७,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : २७ ऑक्टोबर १९९८

परिपत्रक

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग कार्यालयाने त्यांच्या कृ. पी १/१४४१२/स्क, दिनांक १४. ६. १९९६ च्या पत्रात विभागीय परीक्षा पद्धतीमध्ये काढी सुधारणा/बदल सुचिले आहेत. पत्राची प्रत सोबत जोडण्यात येत आहे. मंत्रालयातील सर्व विभागांना सूचित करण्यात येते की, विभागीय परीक्षेत सदर सुधारणा/बदल करणे कितपत शक्य आहे याचा विवार करावा व त्याबाबतचे विभागाचे अभिप्राय परस्पर महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडे पाठविण्यात यावेत व प्रत या विभागाला माहिती साठी अग्रेषित करावी.

[विभागीय परीक्षा]
[सु. वि. कोळेकर]
कार्यालय अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१] अवर सचिव,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

२] अधिकारी,
महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग,
मुंबई - ४०० ०३२.

महाराष्ट्र लौकसेवा आयोग

क्रमांक: पी-१/१४४१२/स्क
बैंक ऑफ इंडिया बिल्डिंग
महात्मा गांधी रोड
मुंबई-४०० ००१
[दूरध्वनी क्र. २६७०२१०]
दिनांक : १४ जून, १९९८.

प्रति,

मुख्य सचिव,
महाराष्ट्र शासन,
सामान्य प्रशासन विभाग [कक्ष-१७],
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

मूळ अर्ज क्रमांक ७३७/१५ व इतर अर्ज.

विषय :-

महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण मुख्यपीठ,
मुंबई यांनी दिनांक ११ डिसेंबर, १९९५ रोजी
दिलेल्या निर्णयाबाबत.

महोदय,

उपरोक्त विष्यावरील शासन पत्र शालेय विभाग क्रमांक स्सस्टी-२५९५/
[३०१/१५] प्रशा-२, दिनांक २८ डिसेंबर, १९९५ व शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन
विभाग क्रमांक परीक्षा-१०२६/१८/सतरा, दिनांक १० जानेवारी, १९९६ कृपया पहावे.

आयोगाकडून दरवर्षी सुमारे ५० विभागीय परीक्षा घेतल्या जातात.

विभागीय परीक्षेचे कास आयोगाचे संविधानिक काम नसून राज्यपालांनी आयोगाकडे
सोपविलेले अतिरिक्त काम आहे. या विभागीय परीक्षापैकी काही परीक्षा वर्षातून
दोन वेळा म्हणजेच सहा महिन्याच्या कालांतराने तर काही परीक्षा वर्षातून स्क वेळा
म्हणजेच स्क वर्षाच्या कालांतराने घेण्यात येतात. या विभागीय परीक्षांसाठी
नेमण्यात येणारे प्राथिनक व परीक्षक यांची निवड संबंधित विभागाने कबविलेल्या
आधिकार्यांमधून करण्यात येते. सध्याच्या अभ्यासक्रमानुसार ह्या सर्व परीक्षांच्या
प्रश्नपत्रीका पारंपारिक स्वस्माच्या असून त्या परीक्षांच्या उत्तरपत्रिका तपासण्याचे
काळ जदरहू आधिकार्याकडून आपले नियांमत काम संभाळून केले जाते. त्यामुळे या
उत्तरपत्रिका तपासण्यास त्यांना वेळ लागतो. व पर्यायाने परीक्षेचा निकाल जाहीर
करण्यास विलंब होतो, विभागीय परीक्षेच्या स्का प्रकरणात न्यायालयात दाखल
केलेल्या यांचेवर आदेश देतांना न्यायालयाने उमेदवारांना पुस्तके उपलब्ध करत

देणे, प्रशिक्षणाची व्यवस्था करणे, परीक्षा निकाल वेळेवर जाहीर करणे व
निकाल जाहीर झाल्यावर पुढील परीक्षेची तारीख निश्चित करतांना
उमेदवारांना अभ्यास करण्यास पुरेसा वेळ मिळावा यासाठी दोन परीक्षांमध्ये
किमान कालावधी निश्चित करावा अशा सूचना केळ्या आहेत. या सूचनांच्या
अनुष्ठाने शासनाच्या सासान्य प्रशासन विभागाने दिनांक १० जानेवारी, १९९६
च्या शासन परिपत्रकान्चपे त्या संदर्भात आदेश काढलेले आहेत. या आदेशांमध्ये
विभागीय परीक्षा वर्षात्तिन स्कापेका जास्त वेळ घेण्यांत येत असल्यास पहिल्या
परीक्षेवा निकाल जाहीर झाल्यानंतर किमान ४५ दिवसांच्या कालावधीनंतर
दुसरी^{परीक्षा} घेण्यांत याची असे आदेश काढ्ये. सदरद्वू आदेश काढण्यापूर्वी शासनाने
आयोगाशी विचारविनिमय करणे आवश्यक होते. परंतु शासनाने तसे केलेले नाही.
आयोगाच्या काही विभागीय परीक्षा वर नमूद केल्याप्रमाणे वर्षात्तिन दोन वेळा
होतात. त्याचे वेळापत्र, जानेवारी, जुलै किंवा सप्टिल, ऑक्टोबर असे ठरलेले
आहे. या परीक्षेच्या प्रश्नपत्रांची संख्या ६ ते ८ असल्यामुळे परीक्षांकडून
तपासण्यांत येणा-या उत्तरपत्रांची संख्या मोठी असते. या उत्तरपत्रां
तपासण्यास वेळ लागतो व त्यामुळे परीक्षांचा निकाल जाहीर करण्यास १ वर्लंब
होतो व त्यामुळे काही परीक्षाचे निकाल पुढील परीक्षांच्या तारखेच्या किमान
४५ दिवस आधी जाहीर करणे शर्य होत नाही. परीक्षेवा कालावधी जास्त
असल्याने या परीक्षा कायालीयीन कामाच्या दिवशी घेणे आवश्यक ठरते. व
अशा दिवशी या परीक्षांसाठी शाळा किंवा महाविद्यालय उपलब्ध होत
नसल्याने आयोगाच्या माझगांव येथील परीक्षा कक्षांत त्या घेतल्या जातात
व त्यानुसार पुढील विभागीय परीक्षेच्या जारखा पहिल्या परीक्षेनंतर लगेचच
सुमारे २ व ३ महिने आधी शासन राजपत्रात जाहीर करण्यांत येतात. वरील
सुवेनुसार परीक्षेवा निकाल जाहीर झाल्यानंतर किमान ४५ दिवसांचा कालावधी
ठेवून परीक्षा घ्यावयाचे ठरल्यास आयोगाच्या या परीक्षेवा कालावधी, परीक्षेची
तारीख सध्या असलेल्या वेळापत्रानुसार ठेवणे शक्य होणार नाही त्यामुळे
सर्वच विभागीय परीक्षेवा कार्यक्रम विस्कळित होईल.

२०. आयोगाकडून घेण्यात येणा-या विविध विभागीय परीक्षांचा अभ्यासक्रम
क्रित्येक वर्षापूर्वी निश्चित केलला असून काही परीक्षांच्या अभ्यासक्रमात
शासनाचे विविध कायदे व नियम इत्यादी मंध्ये वेळोवेळी मोठ्या प्रमाणात
सुधारणा झाल्या आहेत. तसेच नवीन पुस्तके प्रसिद्ध केलेली असूनही या
अभ्यासक्रमामध्ये फार पूर्वीचा अभ्यासक्रम व त्यातील प्रकरणांचा उल्लेख आहे.

सदरहू जूनी पुस्तके उपलब्ध नसल्यामुळे उमेदवारांना अभ्यास करणेही कठीण जाते. तसेच काही परीक्षांच्या प्रश्नपत्रिका पुस्तकासहित असल्याने परीक्षेच्या वेळी वापरण्यास अभी पुस्तके उमेदवारांना उपलब्ध होत नाहीत व त्यामुळे याबाबंतीत उमेदवारांकडून भोव्या प्रमाणावर तळारी येतात. न्यायालयाने केलेल्या सूचनेनुसार विभागिय परीक्षांच्या कार्यपददती सुट्टुटीत करणे आवश्यक असल्याने बहुतांशी विभागीय परीक्षांची अभ्यासक्रम, परीक्षा पददती इत्यादी सध्याच्या परिस्थितीनुसार कालबाह्य ठरत असून त्यात आमुलाग्र बद्दल करणे आवश्यक आहे. त्यादृष्टीने विचार होणे आवश्यक आहे.

३. विभागीय परीक्षांच्या अभ्यासक्रमात सुसुत्रता आणे तसेच परीक्षा पददती सुट्टुटीत करणे याफरिता खालील बाबींचा विचार होणे आवश्यक वाटते.

[१] बहुतांश विभागीय परीक्षांसाठी असणा-या प्रश्नपत्रिकांची संख्या ६ ते ८ आहे. त्यातील काही विषयांचा अभ्यासक्रम स्फूर्ति करत असणपत्रिकांची संख्या किमान करण्यांत यावी की ज्यायेगे तपासणीसाठी येणा-या उत्तरपत्रिकांची संख्या कमी होईल व निकाल लावण्यात विलंब कमी करणे शक्य होईल.

[२] विभागीय परीक्षांसाठी देण्यांत घेणारी प्रश्नपत्रिका पुस्तकांभाय लिहिता घेईल असा पददतीचा अभ्यासक्रम ठरविण्यांत यावा त्यामुळे उमेदवारांना परीक्षेच्या वेळी पुस्तके वापरण्याची आवश्यकता भासणार नाही.

[३] विभागीय परीक्षेतील सर्व विषयांच्या प्रश्नपत्रिका सध्या पारंपारिक स्वस्माच्या आहेत, त्या बद्दलून त्या प्रश्नपत्रिका पूर्णतः किंवा शक्य नसेल तर अंशात: [भाग-१ व भाग-२] वस्तुनिष्ठ स्वस्माच्या करणे शक्य आहे काय, याचा विचार करावा, त्यामुळे उत्तरपत्रिका तपासणीचा वेळ कमी करता सेईल.

[४] ज्या विशिष्ट पारंपारिक प्रश्नपत्रिकेचे स्वस्म बद्दलणे शक्य होणार नाही असा विषयांच्या प्रश्नपत्रिका लघुउत्तरी कराव्या व न्यायानुसार प्रश्नपत्रिकांचा आकृतिबंध तयार करावा. या आकृतिबंधानुसार प्रश्नपत्रिका तयार करत परीक्षाकिंदून त्याची न्यूना उत्तरे माग्यून घतल्यास सदरहू उत्तरपत्रिका तपासणीसाठी स्कापेला आंधक परीक्षांकडे पाठविणे शक्य होईल व नमुना उत्तरानुसार या उत्तरपत्रिकांतील गुणप्रदानात सुसुत्रता राहील व निकालाई वेळवर तयार करणे शक्य होईल.

[४] आयोगाकडून घेण्यांत येणा—या विभागीय परीक्षांच्या अभ्यासक्रमांत व परीक्षा पद्धतीत वर नमूद केल्याप्रमाणे सुधारणा करण्याबाबत त्वारित विचार व्हावा अशी सूचना सर्व संबंधित विभागांना देण्यात यावी अशी आयोगाची सूचना आहे.

आपला विवासू,

सही/-

[वै.प्र. सडवणकर]

उप सचिव,

महाराष्ट्र लोकसे वा आयोग.